

Rettsstidende 1945.

Reidar Haaland.

103652

Høyesterettsdommer.

En da 21 år gammel mann meldte seg 6 desember 1940 inn i Nasjonal Samling, deltok i Hirten og i Den norske legion på Østfronten. Han tjenestegjorde senere som politikonstabel i Statspolitiet og etterforsker i Gestapo og gjorde seg skyldig i en rekke tilfeller av smertevoldende mishandling av nordmenn. Han dømmes til døden etter straffelovens §§ 86, 228 og 229, jfr. 232 og provisorisk anordning av 3 oktober 1941 og lov av 6 juli 1945 — sammenholdt med straffelovens § 62. Høyesterett stadfester ekstraordinær lovgivningsmyndighet for Kongen under okkupasjonen og går inn på Grundlovens § 17, «Elverumsfullmakten» og forholdet til folkeretten. At anordning av 3. oktober 1941 ikke er kunngjort som bestemt i lov av 1. april 1876, medfører ikke dens uvirksomhet. — Et mindretall på 2 dommere stemmer for 20 års fengsel. Plenumsbehandling.

Kjennelse 9. august 1945 i l. nr. 1/2 h: Riksadvokaten, aktor mot Reidar Haaland (forsvarer høyesterettsadvokat C. A. Torstensen.)

Dommer Næss: Til prøvelse i Høyesterett foreligger anke fra Reidar Haaland mot Eidsivating lagmannsretts dom den 16. juli 1945 med sådan domsslutning:

«Reidar Haaland dømmes til døden for forbrytelser mot straffelovens §§ 86, 228 og 229, jfr. 232 og provisorisk anordning av 3. oktober 1941 og lov av 6. juli 1945 — sammenholdt med straffelovens § 62.»

Anken er rettet mot så vel saksbehandlingen som lovanvendelsen og straffutmålingen. Ankesaken er behandlet i den samlede Høyesterett.

Angående saksforholdet og domfeltes personlige forhold henviser jeg til lagmannsrettens domsgrunner og til grunnene for den av lagmannsretten under saken avsagte kjennelse av 12. juli 1945.

Hva anken over saksbehandlingen angår, heter det i ankeerklæringen:

«Domfelte hevder at hans sak må avvises fra lagmannsretten. Etter lov av 1. juli 1887 nr. 5 § 1 skulle saken behandles etter de i den lov fastsatte regler. Saken er imidlertid behandlet og pådømt ved domstol, organisert overensstemmende med provisorisk anordning om rettergang i landssviksaker av 16. februar 1945. Domfelte hevder at det ikke kan bestemmes ved provisorisk anordning at rettergangen i straffesaker skal være en annen enn fastsatt i straffeprosessloven. Dette antas å stride mot Grunnlovens § 17, idet forholdet ikke faller innenfor den ramme som Grunnloven trekker opp om adgang til å gi provisoriske anordninger og dertil antas å kollideres med bestemmelsen at en provisorisk anordning ikke må stride mot lov som er gitt av Stortinget. Domfelte hevder også at Kongens adgang til å utøve lovgivningsvirksomhet ikke omfatter det okkuperte territorium så lenge okkupasjonen består.»

For Høyesterett har forsvareren dessuten gjort gjeldende at lagmann Solem var ugild som dommer i lagmannsretten fordi lagmannen — hva forsvareren ikke tidligere hadde hatt kjennskap til — hadde deltatt i utarbeidelsen av det forslag som ligger til grunn for den provisoriske anordning av 16 februar 1945 om rettergang i landssviksaker, og dermed tatt standpunkt til spørsmålet om Kongens adgang til å utferdige en anordning av dette innhold.

Angående spørsmålet om lagmann Solems dommerhabilitet som jeg finner hensiktsmessig å behandle først, skal jeg bemerke:

Etter det som er opplyst for Høyesterett må jeg gå ut fra at de forhold seg så at lagmann Solem har deltatt i utarbeidelsen av de forslag til provisorisk anordning som det her er tale om. Jeg anser det ikke nødvendig å ta standpunkt til om lagmannen av denne grunn burde ha veket sete etter bestemmelsen i domstollovens § 108. Som jeg straks kommer tilbake til, anser jeg det nemlig ikke tvilsomt at den provisoriske anordning av 16 februar 1945 er rettsgyldig, og jeg kan da ikke finne det sannsynlig at det forhold det her gjelder, kan ha virket bestemmende på dommens innhold, jfr. straffeprosesslovens § 393 første ledd.

Med hensyn til spørsmålet i sin alminnelighet om den konstitusjonelle adgang for Kongen til i okkupasjonstiden å gi bestemmelser av lovgivningsmessig innhold kan jeg henvise til hva førstvoterende har uttalt under den votering som ligger til grunn for Høyesteretts beslutning av 6 august d. å. om rettens sammensetning, jfr. provisorisk anordning av 26 januar 1945 om midlertidig unntak fra loven om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn. Førstvoterende, dommer Schjelderup, uttalte her bl. a.:

«Jeg finner det litet tvilsomt at selve den situasjon som ble skapt for vårt land ved det tyske overfall den 9 april 1940 måtte gi den utøvende makt en vid adgang til fra den nevnte dag å gi bestemmelser av lovgivningsmessig innhold. Uten en slik myndighet ville Kongen — den eneste av våre lovlige statsorganer som, fordi han ikke befant seg i okkupert område, fortsatt hadde sin fulle handlefrihet — vært avskåret fra å kunne vareta landets interesser, bl. a. ved tiltak som i normale tider i første rekke tilligger Stortinget. Denne ekstraordinære myndighet måtte Kongen ha for å kunne lede Norges deltagelse i krigen og forberede frigjøringen.

De tiltak på lovgivningens felt som det etter 9 april 1940 har vært nødvendig for Kongen å kunne treffe, ligger visstnok i stor utstrekning utenfor rammen av Grunnlovens § 17. Derimot kan den av selve situasjonen i 1940 skapte tvingende nødvendighet for ekstraordinære konstitusjonelle beføyelser sies å ha en nærliggende parallell i lovgrunnen for den ved § 17 hjemlede myndighet.

Hva angår Stortingets vedtak av 9 april 1940, viser forskjellige uttalelser under debatten på Elverumsmøtet, at det til dels, særlig i begynnelsen, gjorde seg gjeldende en noe uklar oppfatning av Grunnlovens § 17 og dens nødvendighet som hjemmel for fullmakten. Men også den helt riktige og avgjørende oppfatning kom til uttrykk: at det var en helt ekstraordinær og av grunnlovgiverne uforutsett situasjon — Norges okkupasjon av fiender under krig — som innebar all den hjemmel som trengtes. Dette framgår også klart av det forslag som Stortingets president framsatte: «Stortinget bemyndiger Regjeringen til, inntil det tidspunkt kommer da Regjeringen og Stortingets presidentskap etter konferanse innkaller Stortinget til neste ordinære møte, å vareta rikets interesser og treffe de avgjørelser og beføyelser på Stortingets og Regjeringens vegne, som må anses for påkrevd av hensyn til landets sikkerhet og framtid.» Forslaget må anses vedtatt av Stortinget.

Jeg mener etter dette at Kongen fra 9 april 1940 har hatt adgang til å treffe de av krigen og krigsforholdene betingede tiltak for å verne landets frihet og selvstendighet og for øvrig på enhver måte å verne

eller vareta norske interesser, deriblant også å forberede gjennomføringen av det rettsoppgjør som måtte komme når krigen en gang var slutt. Under dette sitt arbeid måtte Kongen ha adgang til å treffe de tiltak som han etter sitt beste skjønn måtte finne nødvendige eller hensiktsmessige — ut fra de forhold som forelå ved anledningen eller som måtte ventes å skulle eller kunne inntre. Å gå nærmere inn på hvor langt denne Kongens lovgivende myndighet i krigsårene strekker seg, finner jeg ved denne anledning ikke nødvendig.»

Jeg kan i det vesentlige tiltre det som her er sagt. Hva spesielt angår den provisoriske anordning av 16 februar 1945 om rettergang i landssviksaker, er jeg enig med lagmannsretten i at Kongens ekstraordinære lovgivningsmyndighet ikke er overskredet ved utferdigelsen av denne anordning. Jeg tiltrer det som er uttalt herom i lagmannsrettens kjennelse av 12 juli d. å.

Når det videre hevdes at Kongen etter folkeretten ikke hadde adgang til å utøve lovgivningsvirksomhet vedkommende det okkuperte område så lenge okkupasjonen bestod, skal jeg bemerke:

Jeg anser det upåkrevd å gå inn på det spørsmål i sin alminnelighet i hvilken utstrekning folkeretten setter skranker for en fordreven regjeringens lovgivning, gjeldende for det av fienden okkuperte hjemland. Heller ikke finner jeg det nødvendig, således som lagmannsretten har gjort, å uttale noe om hvorvidt våre domstoler ubetinget må legge til grunn alle provisoriske anordninger som er vedtatt på konstitusjonelt gyldig måte, uten hensyn til om de måtte være utferdiget i strid med folkerettslige regler. For å kunne ta stilling til den refererte ankegrunn anser jeg det tilstrekkelig å fastslå at anordningens rettergangsregler først kunne gjennomføres her i landet etterat den tyske okkupasjon av Norge var opphørt. Det finnes etter min mening ingen folkerettsregel som skulle være til hinder for at Kongen utferdiger anordninger av denne art.

For så vidt lovanvendelsen angår heter det i ankeklæringen:

«Domfelte hevder at straffelovens § 86 er feilaktig fortolket når det hevdes at innmeldelse og medlemskap i N. S. etter 8 april 1940 er bistand til fienden i råd og dåd. Videre hevder domfelte at Norge, i den betydning som § 86 i straffeloven anvender uttrykket, ikke kan sies å delta i krig etterat de norske styrker har kapitulert og landet er kommet under okkupasjon. Det antas i den forbindelse uten betydning om krigen etter folkerettens regler anses avsluttet eller om den anses å ha fortsatt av Kongen og Regjeringen fra London. Det anses også å bero på feilaktig lovanvendelse at medlemskap i hirden rammes av straffelovens § 86. Videre antas det å være feilaktig lovanvendelse når det legges til grunn, at domfelte ikke fritas for straffeskyld etter straffelovens § 86, hvis han har ment å fremme Norges interesse ved sin handlemåte. Domfelte hevder endelig at han ikke rammes av straffelovens § 86 når han har arbeidet i Statspolitiet og i Gestapo, og at det er feilaktig lovanvendelse når lagmannsretten har lagt en annen forståelse til grunn.

Hva forbrytelsen mot de i tiltalebeslutningen II og III omhandlede forhold angår, bemerkes det at domfelte anser det å bero på feilaktig lovanvendelse når det ikke anses befriende at han ved de omhandlede mishandlinger har handlet etter befaling av sine overordnede.»

Jeg finner for disse ankegrunners vedkommende å kunne henvise til lagmannsrettens domsgrunner, som jeg i det vesentlige tiltrer. Hva spesielt angår spørsmålet om domfeltes innmeldelse i Nasjonal Samling i 1940 og hans senere medlemskap i N. S. rammes av bestemmelsen i straffelovens § 86, har forsvaren under prosedyren for Høyesterett bl. a. henvist til at medvirkning ikke er nevnt i denne paragraf. Jeg kan imidlertid ikke finne at dette kan tillegges betydning, da gjerningsinnholdet i § 86 er således beskrevet at det etter min oppfatning omfatter et sådant faktisk forhold som det det her er tale om. Jeg skal videre nevne at jeg ikke finner det nødvendig å ta standpunkt til om den omstendighet i og for seg at domfelte tok stilling i statspolitiet, er tilstrekkelig til at straffelovens § 86 får anvendelse. Etter det som lagmannsretten har fastslått som bevist om den måte hvorpå domfelte har opptrådt i sin stilling i statspolitiet, finner jeg det nemlig under enhver omstendighet utvilsomt at hans forhold er straffbart etter § 86.

Hva s t r a f f s p ø r s m å l e t angår, anføres det i ankeerklæringen:

Domfelte hevder at dødsstraff ikke kan anvendes. Dødsstraff er innført ved provisorisk anordning av 3. oktober 1941 og lov av 6. juli 1945. Den sistnevnte lov kan ikke komme til anvendelse, jfr. straffelovens § 3, 2. ledd. Den provisoriske anordning av 3. oktober 1941 kan ikke anvendes på domfeltes forhold. Kongen antas å savne hjemmel i Grunnlovens § 17 til å innføre dødsstraff ved provisorisk anordning eller i henhold til stortingsvedtaket på Elverum, eller ved regler hentet fra nødsbetraktninger. Dertil kommer at loven ikke er bekjentgjort — iallfall ikke i Norge — hvilket må antas å få virkning for dens anvendelse i det foreliggende tilfelle. Endelig antas Kongen ikke å kunne utøve lovgivningsvirksomhet vedkommende det okkuperte område så lenge okkupasjonen bestod.

Selv om imidlertid den provisoriske anordning antas å være anvendelig, hevder domfelte at dødsstraff ikke bør idømmes. Retten kan ved straffutmålingen ikke ses å ha tatt hensyn til straffelovens § 3, 2. ledd, § 42 og §§ 57 og 58, hvilke etter domfeltes mening må lede til en mildere bedømmelse. Han hevder også at det foreligger formildende omstendigheter. Han har således ansett seg å være bundet av ordre til å handle som skjedd. Han henviser til at den fortolkning av straffeloven som er lagt til grunn under enhver omstendighet må anses så tvilsom at lovens høyeste straff ikke bør komme til anvendelse. Det henvises også til at ingen av de ofre som tiltalte har behandlet er avgått ved døden, og at den etter domfeltes mening bare i ett tilfelle har medført varig mén for vedkommende.

Med hensyn til spørsmålet om Kongen har hatt konstitusjonell adgang til å innføre dødsstraff således som skjedd ved provisorisk anordning av 3. oktober 1941, henviser jeg til det jeg tidligere har nevnt om Kongens anordningsmyndighet i sin alminnelighet. At grensene for denne myndighet er overskredet ved anordningen av 3. oktober 1941, kan jeg ikke finne. Jeg tiltrer for så vidt hva lagmannsretten har uttalt.

Når det i ankeerklæringen også her er hevdet at Kongen ikke hadde adgang til å utøve lovgivningsvirksomhet vedkommende det okkuperte område så lenge okkupasjonen bestod, skal jeg i tilknytning til det jeg tidligere har uttalt om denne ankegrunn bemerke: Anordningen av

3. oktober 1941 skjerper straffene for enkelte tidligere straffbare handlinger, nemlig forbrytelser mot statens selvstendighet og sikkerhet og mot Norges statsforfatning og statsoverhode. Anordningen er tillagt virkning fra utferdigelsen, men den kunne etter forholdene i det okkuperte Norge først gjennomføres på norsk område etter at okkupasjonen var opphørt. Suverenitetsforholdet undergikk ingen endring i rettslig henseende ved den midlertidige tyske okkupasjon og nordmenns troskapsplikt mot eget land besto fremdeles. Ingen folkerettsregel var etter min mening til hinder for at de lovlige norske myndigheter gav strafferettslige regler av det nevnte bindende for norske borgere i det okkuperte område allerede fra utferdigelsen.

Når anken videre går ut på at anordningen av 3. oktober 1941 ikke er blitt kunngjort på behørig måte, kan jeg heller ikke finne at denne ankegrunn fører fram. Jeg tiltrer for så vidt i det vesentlige det som er sagt i lagmannsrettens domsgrunner, idet jeg dog finner det unødvendig å uttale noe om hvordan forholdet vil være å bedømme når en lov setter straff for et tidligere straff-fritt forhold.

Med hensyn til selve utmålingen av straffen er jeg liksom lagmannsretten kommet til det resultat at dødsstraff må anvendes. Jeg finner med lagmannsretten at det i dette tilfelle er nødvendig å idømme lovens strengeste straff, og jeg tiltrer hva lagmannsretten har uttalt herom.

Jeg kommer således til det resultat at anken må forkastes. Jeg stemmer for at Høyesterett avsier kjennelse med sådan

Slutning:

Anken forkastes. Salæret til forsvaren, høyesterettsadvokat C. A. Torsnessen, fastsettes til 400 — fire hundre — kroner.

Dommer Allen: Med hensyn til anken over saksbehandlingen er jeg i det vesentlige og resultatet enig med førstvoterende. Det samme gjelder anken over lovanvendelsen, unntagen for så vidt angår tiltalens post 1 a og b.

Mens medvirkning er tatt med i de andre paragrafer i kap. 8, og liksom i § 98 om angrep på statsforfatningen, er det ikke gjort i § 86. Etter lovens system ligger da medvirkning utenfor paragrafens område. Dette er også antatt i Kjerschows kommentar og Skeies Strafferett II, side 545, og det er forutsatt i lovens § 87 nr. 3, som setter en særskilt lavere straff for medvirkning, bl. a. til visse grovere forbrytelser mot § 86, nemlig de som faller inn under den militære straffelovs § 81, jfr. § 9. Til straff etter § 86 kreves at man selv har båret våpen mot Norge eller at man selv på annen måte har ytet fienden bistand i råd eller dåd. Det vil igjen si at man i ord eller gjerning, altså ved en positiv virksomhet, har skaffet den fiendtlige krigsmakt eller den fiendtlige stat en påviselig fordel. Om denne fordel er av direkte militær eller annen art, er uten betydning, når den er egnet til å styrke fiendens eller svekke Norges stilling under krigen. At virksomheten må være rettsstridig, er en selvfølge.

Spørsmålet blir da om de positive handlinger som omhandles tiltalens post I under a og b som lagmannsretten har ansett bevist, kan anses som selvstendige forbrytelser mot straffelovens § 86. Handlingene består i at tiltalte den 6. desember 1940 meldte seg inn i Nasjonal

Samling og betalte en rimeligvis ubetydelig medlemskontingent inntil mai 1941, og at han som følge av medlemskapet trådte inn i partiets hirdorganisasjon og deltok i noen hirdmøter. Om deltagelse i andre partimøter, sier retten intet. Hirten betegner lagmannsretten som en «kamporganisasjon», men om dens stilling og oppgave på den tid det her gjelder, er intet opplyst i dommen. I subjektiv hensende har lagmannsretten ansett det bevist at tiltalte var seg bevisst at han ved å melde seg inn i Nasjonal Samling fremmet Tysklands krigsinteresse, m. a. o. at han har handlet forsettlig. Der er imidlertid objektivt sett en vesentlig forskjell mellom den direkte understøttelse av fienden som lederne og andre medlemmer av partiet kan ha gjort seg skyldig i, og de handlinger som omhandles i denne del av tiltalen. Partiorganisasjonen som helhet var uten tvil en sterk støtte for ledernes samarbeid med fienden, men de nevnte handlinger av tiltalte har ikke hatt annen følge enn at partiet har fått et enkelt nytt medlem. De kan ikke inneholde en medvirkning til forræderiforbrytelser som allerede var utført, og de har en så fjern og indirekte sammenheng med ledernes forsatte forbryterske virksomhet at det etter min mening ikke ville være rimelig å regne dem som medvirkning. Enda mindre kan jeg finne det riktig å betrakte handlingene som selvstendige forbrytelser mot § 86, selv om straffelovens § 58 og den senere landssviksanordning i så fall ville åpne adgang til å nedsette straffen fordi de har vært av liten betydning. Hvis sådanne handlinger gikk inn under § 86, ville det også ha vært overflødig — som det senere ble gjort ved provisorisk anordning av 22 januar 1942 — å utferdige en særskilt straffebestemmelse for å opprettholde medlemskap i partiet og for å melde seg inn eller søke opptagelse i partiet eller dets underorganisasjoner. Jeg må etter dette stemme for at tiltalte frifinnes for tiltalen etter post 1 a og b.

Med hensyn til straffutmålingen har jeg ikke funnet å kunne slutte meg til førstvoterende. De handlinger av tiltalte som rammes av straffelovens § 86 har, bortsett fra at han som middel har brukt mishandling av personer som skulle avhøres, ikke vært så graverende at de kan føre til anvendelse av lovens strengeste straff. De utførte mishandlinger har vært grove og til dels grusomme, men de har ikke voldt noens død og de er ikke henført under straffelovens § 231 siste punktum. Heller ikke mishandlingene kan derfor i og for seg medføre dødsstraff, idet forholdet ikke rammes av den provisoriske anordning av 22 januar 1942. Under disse omstendigheter og når jeg videre tar i betraktning tiltaltes ungdom, hans omgivelser i tjenesten og at han som konstabel og såkalt etterforsker har vært et underordnet redskap for politiets ledelse, som til enhver tid kunne ha hindret mishandlingene, finner jeg ikke å kunne stemme for en høyere straff enn tidsbegrenset fengsel. Jeg antar at fengsel i 20 år kunne være passende. Dødsstraffen bør være forbeholdt forbrytelser som er enda grovere enn de som tiltalte har begått.

I henhold til det jeg nå har sagt stemmer jeg for at Høyesterett avsier dom hvorved tiltalte frifinnes for tiltalens post 1 a og b og straffen for de øvrige forbrytelser som han er dømt for i lagmannsretten fastsettes til fengsel i 20 år.

Dommer Fougner: Jeg er i det vesentlige og resultatet enig med førstvoterende, dog med følgende endringer eller forbehold: Hva angår

domfeltes innmeldelse i Nasjonal Samling er jeg enig med herr dommer Altén i at denne handling ikke rammes av straffelovens § 86, og at domfelte derfor blir å frifinne for tiltalen etter post 1 a. Jeg henholder meg for så vidt i det vesentlige til dommer Alténs begrunnelse. Motsatt denne voterende mener jeg derimot at domfeltes inntreden i den såkalte hird går inn under bestemmelsene i straffelovens § 86. Jeg legger for så vidt til grunn at hirten var og framtrådte som en Nasjonal Samling tilsluttet kamporganisasjon, og at medlemskap i hirten derfor på annen måte enn medlemskap i Nasjonal Samling pekte mot en aktiv opptreden fra medlemmenes side i Nasjonal Samlings interesse. Jeg stemmer i samsvar dermed som førstvoterende for fellelse etter tiltalens post 1 b.

Hva angår straffutmålingen er jeg enig med førstvoterende i at Reidar Haaland må bli å idømme dødsstraff og tiltrer også for så vidt i det vesentlige førstvoterendes begrunnelse. Jeg legger til: De provisoriske anordninger har i en rekke punkter — ut fra de krav som den ekstraordinære situasjon har stillet — skjerpet vår lovgivnings straffbestemmelser. Og herunder er man også gått til det, iallfall under en viss synsvinkel sett, mer vidtrekkende skritt å gi dødsstraffen en langt videre anvendelse enn denne straff hadde under fredslovgivningen. Meget vektige hensyn har åpenbart også talt for å innføre dødsstraff over det videre felt. Og anordningene går sikkert ikke herved utenfor hva der stemmer med den alminnelige rettsfølelse i vårt land. Dette finner jeg på avgjørende måte bekreftet ved den holdning Stortinget har inntatt like overfor anordningenes dødsstraffbestemmelser, jfr. loven av 6 juli d. A. Jeg anser det under disse forhold gitt at bestemmelsene er rettskyldige. Og lovgiverne har åpenbart ment, ikke bare at bestemmelsen om dødsstraff skulle få sin plass i anordningene til skrekk og advarsel for landssvikere, men også at domstolene ville være pliktmessig henvist til å anvende dødsstraff ved særlig graverende tilfelle av landssvik. Men er dette så, synes det meg i den foreliggende sak, etter arten og omfanget av domfeltes forbrytelser, ikke godt å kunne bli plass for dom på annen eller mildere straff. Jeg har da særlig for øye at domfelte under sin gjennom lang tid iherdig drevne landsforræderske virksomhet, har foretatt en rekke opprørende mishandlinger av landsmenn med sikte på i fiendens interesse å innfange og uskadeliggjøre norske borgere i deres patriotiske virksomhet.

Dommer Stang: Jeg er i det vesentlige og resultatet enig med førstvoterende.

Dommerne Grette, Klavstad, Evensen og Schjelderup: Likeså.

Dommer Larssen: Som dommer Fougner, hvis anførelser om straffutmålingen helt dekker min oppfatning av dette spørsmål.

Dommer Hanssen: Jeg er i det vesentlige og resultatet enig med annen voterende dommer Altén.

Kst. justitiarius Bonnevie: Jeg er i det vesentlige og resultatet enig med førstvoterende.

Lagmannsrettens kjennelse av 12 juli 1945 (lagmann Solem, lagdommerne Kruse-Jensen og Helgesen med 4 domsmenn):

Forsvareren har grunnnet sin påstand om at saken skal avvises med at rettergangsordningen av 16 februar 1945 ligger utenfor den ramme som

Grunnlovens § 17 trekker for Kongens lovgivningsmyndighet. Han hevder at den konstitusjonelle nødrett heller ikke gir berettigelse til å endre rettergangsordningen slik som skjedd. Elverumsfullmakten antas etter hans mening ikke å omfatte en slik endring av prosessreglene. Endelig har han påstått at Kongen var avskåret fra å gi anordninger fordi lovgivningsmyndigheten innenfor det besatte område og på den tid da anordningen ble gitt, tillå okkupasjonsmakten.

Etter rettens oppfatning må en søke hjemmelen for Kongens lovgivningsvirksomhet under okkupasjonstiden i den nødssituasjon som da forelå. Det var faktisk umulig for det normale lovgivningsorgan — Stortinget — å tre sammen og på fritt grunnlag fatte gyldige vedtak.

Det såkalte «Elverumsvedtak» må etter rettens mening ses som en konstatering fra Stortingets side av at en slik nødssituasjon alt forelå den 9 april 1940, og måtte formodes å vare en tid. Under disse omstendigheter har Kongen støttet seg til den lovgivningsmyndighet som han har etter Grunnlovens § 17, men på grunn av forholdene har han vært tvunget til å gå ut over den grense som § 17 har satt for den normale utøving av den provisoriske lovgivningsmyndighet.

Det måtte under de ekstraordinære forhold som forelå være avhengig av et skjønn hvor langt Kongen i hvert enkelt tilfelle kunne og burde gå. Ved vurderingen må en bl. a. legge vekt på hvordan forholdene måtte formodes å ville utvikle seg på det tidspunkt da hvert enkelt lovvedtak ble gitt.

Retten kan ikke finne at grensen for denne Kongens ekstraordinære lovgivningsvirksomhet er overskredet ved rettergangsordningen av 16 februar 1945. Det måtte framstille seg som nødvendig å ha ferdige forenklete rettergangsregler for at det omfattende rettsoppgjør kunne bli satt i gang straks ved frigjøringen og bringes til avslutning så snart som mulig.

Retten finner heller ikke at rettergangsordningen kan settes til side som stridende mot Folkeretten. Det er nemlig sikker norsk rett at de norske myndigheter må bøye seg for en lov selv om den er folkerettsstridig, f. eks. om den strider mot en traktat. Dette må gjelde enhver materiell lovforskrift, enten den har form av lov eller anordning. Selv om rettergangsordningen var folkerettsstridig, måtte den derfor følges av myndighetene, men etter rettens mening er den ikke folkerettsstridig.

Ganske visst har okkupasjonsmakten etter Haag-reglene — landkrigsreglementet art. 43 — en viss lovgivningsmyndighet over det besatte område, men så lenge landets lovlige myndighet fra sitt sete utenfor det besatte område ikke gjør lovvedtak som kommer inn på det lovgivningsfelt som er tillagt okkupasjonsmakten, kan det ikke oppstå noen konkurranse mellom de to myndigheters virksomhet. Rettergangsordningen kunne faktisk først tre i virksomhet etter at okkupasjonen var opphørt, og i samme øyeblikk falt okkupasjonsmaktens lovgivningsmyndighet bort, så her foreligger iallfall ikke noe konkurrerende forhold.

Kjennelsen er enstemmig.

Slutning: Saken fremmes.

Av lagmannsrettens dom av 16 juli 1945 (lagmann Solem, lagdommerne Kruse-Jensen og Helgesen med 4 domsmenn):

— — — Om tiltaltes personlige forhold er det opplyst at han er den

yngste av 13 søsken. Han er vokset opp i trange kår, idet faren lenge var lam i beina og således arbeidsufør. Tiltalte har gjennomgått folkeskolen og en handelsskole. En tid har han arbeidet på en fabrikk og fikk her en skade som gjorde at han fikk en erstatning av Rikstrygdeverket. Sammen med en bror Apnet han så en tobakksforretning i Stavanger, som imidlertid bare ga et dårlig levebød. Før 1940 hadde han omgang med en familie som var interessert i N. S., men han meldte seg ikke inn i partiet før 6 desember 1940. Han gjorde det etter eget sigende fordi han mente på denne måten å vareta norske interesser overfor tyskerne. Som følge av medlemskap i N. S. ble han også medlem av hirden og var noen ganger på hirdmøter. Etter eget sigende følte han seg ikke vel innen N. S. som han karakteriserte som det mest korrupte parti i Norge — noe han snart fikk øynene opp for. Når han likevel i juni 1941 meldte seg til Den norske legion, var det fordi han trodde at han da kunne få leilighet til å kjempe i Finland. Han mente å styrke Norges interesser overfor Tyskland ved å være med i legionen som kjempet på tyskernes side på Østfronten.

I legionen var han sjåfør på forskjellige avsnitt av Østfronten, men ikke i Finland. Selv karakteriserer han legionen som svindel, og det var han helt klar over, sier han, da han var ferdig med sin tjeneste.

Tiltalte mener selv at han var ferdig med N. S. da han sluttet å betale kontingent fra mai 1941. Retten antar at sammenhengen med det er at han ikke ble krevd for kontingent etter at han gikk inn i legionen. Noen utmelding har han ikke foretatt og har ikke på noen måte brutt med partiet. Han var således etter at han kom tilbake fra sin krigstjeneste i mai 1943, med i et privat selskap av hird- og legionkamerater i Stavanger, der Sverre Riisnæs, som da var «justisminister», også var innbuddt. Riisnæs overtalte ham da til å gå inn i statspolitiet. Her begynte han 9 juni 1943, men gikk etter et par måneders arbeid over til det tyske sikkerhetspoliti (Gestapo), der han tjenestgjorde i avdeling IV som hadde med undersøkelse av den hemmelige norske pressevirksomhet. Han tjenestgjorde her til han ble fengslet etter kapitulasjonen. Den 11 november 1944 giftet han seg med en norsk pike som også var ansatt i Gestapo. Som grunn til at han gikk inn i statspolitiet oppgir han at han måtte ha noe å leve av, da hans tobakksforretning var gått inn. Lønnen var kr. 400 måneden. Han sier at han ble beordret til Gestapo mot sin vilje.

Det er således på det rene at tiltalte har meldt seg inn i N. S. etter 9 april 1940 og tillike har vært medlem av hirden, at han har meldt seg til Den norske legion og vært med i krigen på Tysklands side på forskjellige avsnitt av Østfronten og at han har gjort tjeneste både i det norske statspoliti og i det tyske sikkerhetspoliti (Gestapo).

Retten mener at innmeldelse og medlemskap i N. S. etter 8. april 1940 må karakteriseres som bistand til fienden i råd og dåd. I den forbindelse er det tilstrekkelig å nevne følgende notoriske kjennsgjeringer: I sin tale i radioen den 9 april 1940 erklærte Quisling seg som statsminister uten hensyn til at Kongen, Regjeringen og Stortinget satt samlet på Elverum. Quisling tilbakekalte også i radioen den mobiliseringsordre som Regjeringen hadde utstedt for å samle landets stridskrefter til kamp mot fienden. Quisling opptrådte i egenskap av fører for N. S. som etter det han sa, var det eneste parti som hadde rett til å ta makten. Det var som fører av N. S. han opptrådte og

la vansker i veien for de lovlige myndigheters kamp mot fienden. Terbovens tale 25 september 1940 da han innsatte de kommisariske statsråder tilkjenner at han hadde oppløst alle andre politiske partier og at N. S. var det eneste politiske parti som fienden kunne samarbeide med.

Etter rettens oppfatning viser dette tydelig at N. S. fra å være et alminnelig politisk parti gikk over til å bli en organisasjon som støttet fienden og samarbeidet med ham for at han skulle vinne krigen. Dette måtte være tydelig for enhver. Den som meldte seg inn i N. S., måtte forstå at N. S. var til hjelp for tyskernes krigsførsel, og at hver enkelt medlemskap her var av betydning.

Det er ikke bare hjelp til de rent militære operasjoner som rammes av straffelovens § 86, men enhver hjelp som styrker fiendens eller svekker landets stridsevne. Hjelpen kan således ytes økonomisk, ved propaganda for fienden og særlig ved å svekke motstandsevnen i landet.

Den hjelp som N. S. og de enkelte medlemmer således har ytet tyskerne ble gitt under en krig som Norge deltok i.

Fra de krigerske operasjoner tok til, var Norge i krig med Tyskland. Den omstendighet at landtroppene etterhvert måtte kapitulere og hele landområdet ble okkupert avsluttet ikke krigen som ble fortsatt av Kongen og Regjeringen fra dens sete i London. Dette var alminnelig kjent.

Retten anser det bevist at tiltalte ved å melde seg inn i N. S. var seg bevisst at han fremmet Tysklands krigsinteresse og det må så meget mer gjelde hans deltagelse i den norske legion som kjempet på Østfronten på Tysklands side. Uten hensyn til om han kjempet for den ene eller andre av Tysklands fronter, ytet han hjelp til å fremme Tysklands samlede krigsmål som også omfattet endelig beseiring av Norge. Hirden var en kamporganisasjon for N. S. i dens arbeid for nasifisering av landet og derved til fremme av fiendens krigsinteresse. Medlemskap i den står derfor i samme klasse som alminnelig medlemskap i N. S.

Dette mener retten tiltalte har forstått.

Om han har ment også å fremme Norges interesser ved å yte fienden bistand, kan det ikke fritta ham for straffeskyld etter straffelovens § 86.

Tiltalte har også gjort gjeldende at han har trodd at Norge ikke var i krig med Tyskland etter at landtroppene hadde overgitt seg. Retten anser det for sikkert at tiltalte har forstått at det fremdeles var krig mellom Norge og Tyskland.

Tiltaltes arbeid i statspolitiet og i Gestapo har vært en direkte hjelp for å fremme fiendens krigsmål. Han arbeidet her fortrinnsvis med forfølgning av de norske patrioters hemmelige presse, som var et både viktig og nødvendig middel i motstandsbevegelsen og som det derfor var av stor betydning for tyskerne å få slått ned. Retten mener at han fullt ut har forstått at de mishandlinger som blir nevnt nedenfor og som han foretok overfor landsmenn for å presse fram opplysninger, var til gagn for tyskernes krigsinteresser. At han gikk inn i statspolitiet og senere i Gestapo under tvang, kan ikke retten finne godtgjort.

Retten finner derfor at tiltalte for de forhold som er nevnt i tiltalebeslutningen under I må dømmes etter straffelovens § 86.

Om de enkelte legemskrenkelser som er nevnt i tiltalebeslutningen under nr. II og III anser retten følgende bevist:

II. a og b. *Trygve Lundgreen* ble arrestert av statspolitibetjent Stian

Beck og tiltalt den 23 september 1943 og brakt til Kronprinsens gate 10 i Oslo. Forhøret varte et par timer og da *Lundgreen* ikke ga tilfredsstillende svar, begynte *Haaland* å slå ham med flate hånden. *Lundgreen* ble ille tilredt, han blødde fra nese, øre og munn, øynene ble opphovnet og han fikk sprekk på trommehinden. Ved samme leilighet trampet tiltalte med helen på *Lundgreens* føtter med den følge at neglene ble skadd. *Lundgreen* ble senere løslatt, men atter arrestert natt til 2 februar 1944, og tatt under behandling av tiltalte som sa at han ikke skulle slippe så billig som sist. Da tiltalte heller ikke denne gang fikk de opplysninger han ønsket, slo han *Lundgreen* i ansiktet og slo ham ned i gulvet så han skadet den ene skulder. Mens han lå overende prylte tiltalte løs på ham med en tamp over sete, hofte og ryggen og sparket til ham på leggene. *Lundgreen* var helt blå over sete og den ene hofte og fikk blod i urinen. Liksom en finger var brukket — alt som følge av behandlingen fra tiltaltes side.

c. *Rudolf Sandberg* ble arrestert 3 februar 1944 og avhørt på Victoria Terrasse. Det så ut som han skulle slippe fra det, men etter forslag av tiltalte ble han konfrontert med noen andre fanger — og derved fant politiet et spor. *Sandberg* ble brakt ned i en celle og her fikk han stadig besøk av tiltalte som kom ned og foreholdt ham nye opplysninger han sa han hadde fått. Da *Sandberg* ikke ville innrømme noe, slo tiltalte løs på ham med hendene og sparket ham under knærne, så *Sandberg* falt over ende. Dette gjentok seg flere ganger.

d. Ved samme leilighet var *Arne Ingolf Hagen* arrestert og ble tatt under behandling av tiltalte som slo løs på ham først med et tau og deretter med noen kassebord. *Hagen* besvimte til slutt. Da han kom til bevissthet, ble pulsen tatt og *Haaland* gikk løs på ham påny til tross for at den annen politimannen tilrådet å holde opp.

e og f. *Gunnar Martinus Hansen* satt 5 august 1944 arrestert i Møllergaten 19 og ble her behandlet av tiltalte. *Hansen* var lenket på hendene som var tredd over knærne og skrudd fast. I denne stilling ble han tampet med gummikelle til han besvimte. Han ble kalt til bevissthet med kaldt vann, hvoretter tiltalte og hans kollega *Borgen* gikk på ham påny.

To måneder senere ble *Hansen* påny behandlet av tiltalte og *Borgen* som først slo ham med en lærpisk, deretter satte de skruetvinger på bena hans og skrudde til.

g og h. *Berlinius Hansen* ble 5 august 1944 av tiltalte behandlet på om lag samme måten som *Gunnar Hansen* som tiltalte samme dag hadde under behandling. Følgen var at han fikk slått ut en tann, fikk nyresprekk og var blå over kroppen i mange uker etterpå. Den 8—9 februar var *Hansen* under ny behandling på Victoria Terrasse hvor tiltalte gikk løs på ham med en totenschläger — mens han lå over en stol.

i. *Glaer Johansen* ble arrestert og satt inn i Møllergaten 19. Tiltalte hentet ham 29 mars 1945 for å kjøre ham til Victoria Terrasse. Alt i bilen slo tiltalte til ham i ansiktet. Da de kom fram, ble det satt på *Johansen* noen håndjern som er slik at de skrur seg til av seg selv. *Johansen* er ennå følelsesløs i den ene hånden av behandlingen med håndjernene. Det var en tysker til stede som ville løse på jernene, men det nektet tiltalte. Tiltalte slo så til ham, så trommehinden ble sprenget.

Johansen ble deretter brakt opp i et bad hvor tiltalte først lot sitt vann, som han med en kost skvettet i ansiktet på *Johansen*. Karret ble deretter

tappet fullt med kaldt vann. Etter at Johansen hadde kledd av seg, ble det påny satt håndjern på ham. Johansen ble så truet opp i karet og trykket ned. Tiltalte og en annen satte skrutvinge på det ene benet og skrudde hardt til. Deretter ble bena hans bundet sammen og han ble dukket opp og ned — i alt fem ganger. Dessuten ble han prytt med et kosteskaff over ryggen og setet.

Johansen var blå i flere uker etterpå og kunne ikke ligge på ryggen, to tenner løst og hovednerven på venstre leggben er sterkt skadet så det er oppstått lammelse. Det er usikkert om han noen gang kan få full førlighet i benet.

For de legemskrenkelser som er nevnt ovenfor unntatt forholdet overfor Sandberg, vil tiltalte bli å domme etter straffelovens § 229, idet han har skadet en annen på legeme eller helbred. Legemskrenkelsen mot Sandberg antar retten må ses som vold mot person og bedømmes etter straffelovens § 228. De tilfeller da tiltalte har brukt skrutvinge — på Gunnar Hansen og Gløer Johansen — må pådømmes etter § 232 da de forsettlig er utført på en særlig smertevoldende måte.

III. a. Prosektor *Bjarne Eker* ble arrestert 4 februar 1944 og behandlet av tiltalte. Eker hadde håndjern på, han ble slengt i gulvet og slått med tamp over lår og sete.

b. *Gunnar Rustad* var flere ganger til forhør på Victoria Terrasse i februar 1944 og ble slått av Haaland over ørene, han ble lugget, liksom Haaland trykket på nerveknutene bak ørene.

c. *Frøken Marchje Kullmann* ble avhørt av tiltalte den 23 august 1944 på Victoria Terrasse. Hun ble stilt opp mot veggen og slått med en lærpisk. Deretter ble hun lagt over en stol og pisket på setet. Da hun falt overende, ble hun påny lagt over stolen og pisket videre.

Ved disse handlinger har tiltalte øvet vold mot person og vil bli straffet etter straffelovens § 228.

Tiltalte har til sin unnskyldning anført at han har handlet etter befaling av sine overordnede. Selv om det forholder seg slik, kunne det ikke virke befriende. En ordre til å foreta åpenbart rettsstridige handlinger, skal ikke følges. Men tiltalte har ikke fått noen direkte ordre, og om det fra overordnede side er tilkjennegitt tiltalte at det i enkelte tilfelle kunne være hensiktsmessig å bruke mishandling, kan retten ikke etter det som foreligger finne at det er dette som har beveget tiltalte til å gå fram som han har gjort. Tiltaltes virksomhet fra han kom inn i polititjenesten viser en stadig økende tilbøyelighet til å øve vold og mishandling overfor de landsmenn han fikk til behandling uten hensyn til om det var mann eller kvinne. Han tok til med dette alt da han var i det norske statspoliti og fortsatte i øket grad i Gestapo. Han har ikke i hvert enkelt tilfelle fått noen befaling og hans iver har stundom vært så stor at hans tyske kolleger har søkt å legge en demper på ham. Et eksempel på tiltaltes hemningsløse brutalitet ga et av forsvarsvitnene, advokat Sjaastad, som var brakt inn på Victoria Terrasse til forhør. Han satt med bundne hender, da tiltalte kom bort og uten videre slo til ham i ansiktet.

Riksadvokaten har nedlagt påstand om dødsstraff med hjemmel i den provisoriske anordning av 3 oktober 1941, jfr. lov av 6 juli 1945. Forsvareren har framsatt forskjellige innsigelser mot at dødsstraff kan anvendes. Han gjør gjeldende at anordningen av 1941 er i strid med Grunnlovens § 17 og

ikke hjemlet i Elverumsvedtaket, og dessuten at Kongen ikke har hatt lovgivningsmyndighet over det okkuperte område.

Retten kan vise til den kjennelse som er gitt 12 ds. Det er alt der tatt stilling til de innsigelser forsvareren har framsatt. Retten skal til supplerings av kjennelsen bemerke at den finner at det av generalpreventive hensyn og for å fremme et rettsoppgjør på lovlig grunnlag uten lynch var nødvendig at Kongen på det tidspunkt innførte dødsstraff for de groveste forbrytelser som landssvikene foretok. Hensynet til okkupasjonsmaktens lovgivningsmyndighet kunne heller ikke hindre Kongen i å skjerpe straffene for forræderhandlinger. Okkupasjonsmakten har intet berettiget krav på at borgerne i det okkuperte område skal forråde sitt land til okkupantens fordel. Over straffene for forræderhandlinger må derfor den lovlige myndighet ha fri rådighet også innenfor det okkuperte område.

Forsvareren har også hevdet at anordningen ikke er kunngjort slik som bestemt i lov av 1 april 1876.

I den anledning bemerker retten:

Det er sikker rettspraksis at en lov kan tre i kraft og anvendes uten kunngjøring i samsvar med loven av 1876. Dette gjelder også om loven setter straff for et tidligere straff-fritt forhold. For så vidt er det tilstrekkelig å henvise til høyesterettsdom i Rt. 1937 side 42. Den bestemmelse det her gjelder, er for øvrig kunngjort på den måten og i den utstrekning som det, hensett til forholdene, var mulig. Den er meddelt i radio og illegale aviser, liksom den er inntatt i Norsk Lovtidende som utkom i London. Denne form for kunngjøring må etter rettens oppfatning, alle forhold tatt i betraktning, anses som tilstrekkelig.

Endelig finner retten å burde bemerke at en person, der som tiltalte under krigsforhold innlater seg på handlinger av den art det her gjelder, landsforræderi i forbindelse med torturering av landsmenn, må være forberedt på at straffen herfor skjerpes, således at det også blir adgang til å anvende dødsstraff.

Ved utmålingen av straffen tar retten hensyn til at tiltalte har ytet fienden bistand, ikke bare som medlem av N. S., hird og Den norske legion, men også i det norske statspoliti og særlig i det tyske Gestapo. Hans arbeid gikk ut på å slå ned den hemmelige presse. Tiltalte forsto sikkert den betydning denne hadde for den norske motstand mot tyskerne. Opprulling av disse affærer førte regelmessig til tallrike arrestasjoner med langvarige fengselsopphold for hans landsmenn. Det er videre tatt hensyn til den iver tiltalte har vist i sin landsskadelige virksomhet, hvor han stundom har overgått sine tyske kolleger.

Det må også tas hensyn til at de grusomheter tiltalte har øvd mot sine landsmenn til dels har vært av alvorlig og meget smertevoldende art — det gjelder særlig Gløer Johansen —. Alt i alt gir de faktiske opplysninger om tiltalte et bilde av en karakter som i sin maktbrynde innenfor det område han fikk virke uten hemninger, har sett sin glede i å øve grusomheter mot sine landsmenn.

Til tross for tiltaltes nå uttalte forakt overfor N. S., kan ikke retten på noe punkt finne ideelle grunner som har diktert hans handlinger. Han gikk inn i statspolitiet av hensyn til lønnen, og det er godtgjort at han har fått sin del av det bytte som politiet ulovlig tilvendte seg når de arresterte folk.

Tiltalte har forklart at han i den senere tid stundom styrket seg med brennevin, men det synes ikke å ha skjedd i noen sterk grad.

Som formildende omstendighet er det anført at tiltalte ved et par anledninger har hjulpet personer ut fra fengsel. Retten finner ikke at dette kan tillegges noen vekt av betydning.

Når dødsstraff er innført i norsk lovgivning av hensyn til oppgjøret med landssvikene, finner retten at den må brukes i dette tilfelle, da tiltalte både har utøvd en høyst landsskadelig virksomhet i sin hjelp til fienden, og har gjort dette på en så grusom og brutal måte overfor landsmenn. De handlinger som tiltalte har foretatt før 3 oktober 1941 ville ikke betinget dødsstraff. Det er hans virksomhet i politiet, og særlig i det tyske, som er av så alvorlig art at lovens strengeste straff må anvendes. Det er derfor for forbrytelser mot str.l.s § 86 sett i sammenheng med torturhandlingene, at han dømmes til døden. Da det her foreligger flere forbrytelser mot str.l.s §§ 86, 228 og 229, jfr. 232, blir dødsstraffen i analogi med § 62 å anse som en fellesstraff.

Da tiltalte er uformuende, blir saksomkostninger ikke ilagt.

Dommen er enstemmig.

En 68 år gammel generalkonsul har vært medlem av Nasjonal Samling fra september 1940 og formann i Aker forsyningsnemnd fra 16 februar 1943 til kapitulasjonen. I herredsretten dømmes han etter landssvikanordningens § 3, jfr. § 2 nr. 1 a, og § 11 til fengsel i 6 måneder, tap av almen tillit i 10 år og en bot på kr. 75 000, etter § 15 til å tåle inndragning av kr. 7000 og etter § 25 til erstatning med kr. 80 000. Høyesterett forandrer tillitstapet til begrenset rettighetstap etter § 11 nr. 1—4 i 10 år og etter § 11 nr. 5, 7 og 8 i 5 år, men forkaster anken for øvrig. Retten drøfter landssvikanordningens forhold til Grunnlovens § 97. Manglende kunngjøring medfører ikke anordningens uvirksomhet. Medlemskap i N.S. forutsettes å være straffbart etter straffelovens § 86. Inndragningskravet ansees hjemlet i straffelovens § 36 og retten tar ikke standpunkt til landssvikanordningens § 15. Erstatningskravet tas ikke under påkjennelse, jfr. straffeprosesslovens § 448 og § 442. Dissens. Plenumsbehandling.

Dom 27 august 1945 i l. nr. 2/2 h. : Statsadvokat Ragnar Christophersen, aktor mot Carl Stephanson (forsvarer høyesterettsadvokat C. A. Torstensen). Erstatningsdirektoratet: Lagmannsrettssakfører R. Karlsrud til prøve.

Dommer Klæstad: Aker herredsrett avsa 24 juli i år dom med sådan domsslutning:

«Generalkonsul Carl Stephanson dømmes for forbrytelse mot landssvikanordningen § 3 jfr. § 2 nr. 1 a til fengsel i 6 måneder, til tap i 10 år av almen tillit overensstemmende med anordningens § 11 og til en bot til statskassen stor kr. 75 000. I fengselsstraffen fragår for utholdt sikrings- og varetektsfengsel 70 dager.

Hans inntekt som formann i Aker forsyningsnemnd inndras overensstemmende med landssvikanordningens § 15 til fordel for det offentlige med kr. 7000.

Han dømmes til innen 2 uker fra forkynnelsen av dommen å betale Erstatningsdirektoratet erstatning overensstemmende med landssvikanordningens § 25 med kr. 80 000.

Han dømmes til å betale sakens omkostninger til det offentlige med kr. 150 og til Erstatningsdirektoratet med samme beløp.»

Domfelte erklærte på stedet at han påanket dommen på grunn av straffutmålingen og feil ved lovanvendelsen. Om dette inneholder rettsboken følgende:

«Anken omfatter dommen i sin helhet, også spørsmålet om inndragning og erstatning. Domfelte henviser m. h. t. begrunnelsen for anken til de innsigelser hans forsvarer har gjort gjeldende under hovedforhandlingen. M. h. t. anken angående erstatningen påstår han subsidiært at den erstatning retten har fastsatt blir nedsatt.»

Saksforholdet og tiltaltes personlige forhold framgår av herredsrettens domsgrunner.

Under prosedyren for Høyesterett har forsvareren hevdet at den provisoriske anordning av 15 desember 1944 ikke er rettsgyldig, fordi Kongen har overskredet grensene for den ekstraordinære lovgivningsmyndighet som han under de herskende forhold hadde. Det ble framhevet at anordningens §§ 2 og 3 setter straff for et forhold som tidligere ikke var straffbart og at det ikke kan gjøres ved en provisorisk anordning.

Angående denne ankegrunn henviser jeg til den samlede Høyesteretts kjennelse av 9 august i år i straffesak mot Reidar Haaland og til rettens forutgående beslutning av 6 august. Av grunner som er nevnt der, antar jeg at utferdigelsen av de bestemmelser i landssvikanordningen som Høyesterett anvender i denne sak, må ligge innenfor Kongens myndighet. Med hensyn til det av forsvareren reiste spørsmål angående anordningens §§ 2 og 3 skal jeg bemerke at tiltaltes medlemskap i N. S. må antas å være straffbart også etter vår alminnelige straffelov, hvilket jeg skal komme tilbake til senere.

For herredsretten hevdet tiltalte at anordningen må settes til side av domstolene da den strider mot folkeretten, som ikke hjemler noen lovgivningsmyndighet for Kongen over det okkuperte område. Denne innsigelse, som senere i en annen anvendelse ble forkastet i Høyesteretts kjennelse i Haaland-saken, er ikke opprettholdt under prosedyren for Høyesterett.

Derimot har forsvareren opprettholdt innvendingen om at anordningen ikke er kunngjort, idet han særlig har framholdt at den overhodet ikke er kommet til offentlighetens kunnskap, samt at den fastsetter straff for et tidligere straff-fritt forhold. Jeg er enig med herredsretten i at innsigelsen ikke fører fram for så vidt angår de straffebestemmelser som foreligger til behandling i denne sak, og jeg henholder meg til Høyesteretts avgjørelser i Retstidende 1918, bind II s. 287, 1919 s. 307, 1937 s. 42 og kjennelsen i Haaland-saken.

Det er visstnok så at anordningen overhodet ikke er kunngjort, og at den heller ikke på annen måte kom til almenhetens kunnskap før en tid etter Tysklands kapitulasjon. Jeg kan imidlertid, i betraktning av de helt ekstraordinære forhold for lovgivningsmakten, ikke tillegge dette noen avgjørende betydning for spørsmålet om anordningens rettsgyldighet. Vi har ingen grunnlovsbestemmelse som gjør en lovs gyldighet avhengig av kunngjøring eller annen bekjentgjørelse. I årenes løp er det gitt en rekke lover som bestemmer at de trer i kraft straks. Dette må bety at de får anvendelse på alle senere handlinger som omfattes av lovens bestemmelser, uansett om kunngjøring eller annen bekjentgjørelse har funnet sted på handlingstiden. Grunnlovens § 97 er etter